

We focus on the training of a specialist at the railway university, especially on his great mobility, responsibility and self-activity in mastering modern information and computer technology, successful creative self-realization, adoption to implementation of higher life goals, achievement of high level of aspiration and professional success.

The article points out that the best results are achieved by those railroaders who are interested not only in the process of training but also in rapid implementation of their own creative plans, even if they are not very significant for today, but can be very considerable for professional activity in future. Well-developed personal qualities provide the advantage over the narrow professionalism.

The ways to overcome the existing narrow professional education in Ukraine are fully described. The complete result of that process has to be a railway specialist whose values, principles and rules of life are fully formed.

The system of pedagogical support, which aim is to transform adverse conditions of education (internal and external) on favorable is suggested as the main direction of training of future railroaders to their future professional activity.

The process of adaptation of railroaders to the new conditions of the development of railway transport is interpreted by the author as an active device to another, new attitude to the profession, new requirements, customs and traditions; new conditions of life, patterns of behavior, new forms of leisure; as the assimilation of new forms of cultural communication, assessment, means and methods of self-study, as well as the recognition of their personal values, norms and requirements of the new social environment; the possession of new professional activities.

Based on the analysis of the problem a general strategy of the formative experiment was worked out. In its format the required basic professional components aimed at the development of true professionalism of each member of the target profile of his future professional life during training at high school were determined.

Key words: *professionalism, future specialist, railway industry, professional training.*

УДК 373.035

Л. М. Тернавська

Бердянський університет менеджменту і бізнесу

Застосування партисипативних методів У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті автор доводить, що вивчення іноземних мов у контексті фахової підготовки майбутніх економістів на засадах партисипативності сприяє формуванню в них не лише мовленнєвої компетентності, але й професійної також. Партисипативні методи управління іншомовною діяльністю розглядаються як способи, що використовуються викладачем для включення майбутніх фахівців у спільну кооперативну діяльність, побудовану на паритетних засадах. До них автор відносить: ділові та рольові ігри, навчання в команді, взаємонавчання тощо.

Ключові слова: *метод управління, партисипація, комунікативна і професійна компетентність.*

Постановка проблеми. Соціальні й економічні зміни, що відбуваються в нашій країні, відкритість багатьох сторін життя, переорієнтація цінностей та ідеалів суспільства, перехід до ринкових

економічних відносин висувають нові вимоги до випускників вишів. В останнє десятиліття відбувається відмова від адміністративно-командних методів управління людьми, оскільки вони часто бувають мало ефективними, йдуть врозріз із тенденціями демократизації суспільства, а часом перешкоджають реалізації професійного й особистісного потенціалу співробітників. Тому особливої актуальності сьогодні набувають управлінські концепції, методи та технології, розроблені на основі людиноцентристського підходу. Застосування партисипативних методів керування іншомовною освітою студентів ВНЗ модифікує стиль поведінки працівника освітнього середовища, є його головним індикатором і спрямоване на анулювання традиційно існуючої авторитарної системи відносин викладача й студента, один із яких виступає як досвідчений і компетентний наставник, а інший – як зацікавлений партнер. У підсумку стрімко скорочується дистанція між викладачем і студентом, здійснюється перехід їхніх взаємовідносин із «суб'єкт-об'єктних» у «суб'єкт-суб'єктні», що відкривають можливість для самореалізації студента – майбутнього спеціаліста вже в умовах ВНЗ [1, 19; 6, 45]. Вважаємо, що вивчення іноземних мов у контексті фахової підготовки майбутніх економістів на засадах партисипативності сприяє формуванню в них навичок управлінської взаємодії.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності використання партисипативних методів управління іншомовною освітою в контексті фахової підготовки економістів.

Аналіз досліджень. В останнє десятиліття стало приділятися більше уваги питанню залучення студентів до процесу навчання, розробляються нові форми роботи, що сприяють їх активній участі в навчально-пізнавальній діяльності. Аналіз наукової літератури показав, що поняття «партисипації» співвідноситься з такими категоріями як «участь», «співучасть», «залученість». Ми поділяємо думку Є. Нікітіної, яка розглядає зазначену категорію ширше поняття «участь», яке багатьма вченими визначається як метод, спосіб організації людей при вирішенні організаційних проблем. Що стосується дефініції «співучасть», то вона в основному розглядається як спільне вирішення проблем як керівником, так і підлеглим (О. Аксьонова, Т. Базаров, О. Виханський, Б. Єрьомін та ін.). У той час як поняття «залученість» є більш вузьким і вживається дослідниками тільки тоді, коли вони прагнуть підкреслити нетрадиційне для організації наділення співробітників тими або іншими управлінськими повноваженнями (У. Джек Дункан, А. Карпов, Ю. Кузнецов та інші).

У своєму дослідженні ми будемо дотримуватися думки Є. Нікітіної, яка розглядає «партисипацію» як альтернативу авторитарності, директивності, примусу.

Виклад основного матеріалу. Спочатку розглянемо суть основних дефініцій. Так, «метод управління» розглядаємо як спосіб організації управлінської взаємодії для досягнення мети й одночасно здійснення діяльності. Партисипативні методи розглядаються як способи організації управлінської взаємодії, що спонукають суб'єктів освітнього процесу до діяльності, спрямованої на досягнення більш високого рівня іншомовної компетентності студентів ВНЗ. А партисипативні методи управління – це способи, що використовуються викладачем для включення майбутніх фахівців у спільну кооперативну діяльність, побудовану на паритетних засадах, націлених на підвищення якості іншомовної підготовки студентів.

При цьому слід зауважити, що складовими терміну «партисипативність» є: спільне ухвалення й виконання рішень, надання можливості кожному студенту бути діяльним на всіх етапах підготовки, прийняття, реалізація, контроль і оцінка рішення в галузі іншомовної освіти; діалог між суб'єктами навчального процесу; пошук згоди, досягнення консенсусу; прагнення до приналежності, визнання, самовираження тощо.

У зв'язку з тим, що партисипативні методи є власне методами взаємодії двох і більше учасників навчального процесу, для вирішення завдання ефективного керування іншомовною освітою студентів ВНЗ ми, вслід, за Є. Нікітіною [1, 90], класифікували їх: за засобами впливу суб'єктів освіти на прийняття рішення в даній галузі й способами прийняття рішень; за цільовим призначенням спільної діяльності викладача й студента.

Поклавши в основу класифікації *засоби впливу студентів на вирішення іншомовних навчально-пізнавальних завдань*, виділяються непрямі й прямі методи. Непрямі методи не вимагають безпосереднього спілкування викладача й студентів один з одним. При цьому вплив на прийняття рішень у досліджуваній галузі виявляється опосередкованим. Подібні методи не пропонують прямо яких-небудь дій: наприклад, це вираження думки майбутніх фахівців у опитуваннях, анкетах, шляхом голосування тощо. Прямі методи застосовуються в процесі безпосереднього спілкування [7, 178] викладача й майбутніх спеціалістів у різних конфігураціях під час спільної діяльності. Як правило, це консультація, порада, переконання, рекомендація, співбесіда, прохання тощо.

За цільовим призначенням спільної діяльності в процесі спільного вирішення проблем можна диференціювати такі методи підготовки рішень – інформаційно-нарадчі, ухвалення й узгодження рішень, методи реалізації рішень, їх контролю й оцінки.

Власний досвід викладання іноземної мови за професійним спрямуванням на економічному факультеті впродовж більше, ніж десяти років у Бердянському університеті менеджменту і бізнесу, дає змогу говорити про доцільність широкого використання таких методів партисипативного управління іншомовної діяльністю як дискусії та полеміки. Вони втягують студентів у особистісне використання мови, вимагають, щоб майбутні фахівці міркували, оцінювали факти, наводили аргументи, уважно слухали інших. Подібні методи характеризуються суб'єктивною діяльністю учасників, коли кожен учасник має можливість виявити індивідуальні якості й зафіксувати своє «Я» не тільки в уявній ситуації, але й у всій системі міжособистісних відносин: «особистість – особистість», «особистість – група», «особистість – викладач» [6, 123; 5].

Одним із найбільш ефективних методів партисипативного управління іншомовною діяльністю є застосування рольових і ділових ігор [2, 234; 6, 105], що віддзеркалюють процес поступового переходу від традиційного навчання до нового типу навчання, що задає контекст майбутньої професійної діяльності фахівця. Такий метод відтворює предметний і соціальний контексти майбутньої професійної діяльності й підсилює розвивальний характер освітнього процесу у виші. Тема гри визначається відповідно до навчальної програми галузі підготовки майбутнього фахівця. Предмет гри становить моделювання майбутньої професійної діяльності тих, кого навчають, і керування як процесом здійснення мовленнєвої так і, власне, майбутньої професійної діяльності. Усе це дозволяє визначити умови діяльності, що будуть моделюватись у грі, сферу й місце діяльності, зміст навчального матеріалу, ролі й функції учасників гри. Наведемо приклад гри.

Newspaper Manager – is an attractive, imaginative newspaper-management game for up to four players. In Newspaper Manager, your goal is to take your paper to the number one spot in order to fatten your boss bank account and thereby convince him to finally give you that top job. To drive up the circulation numbers, you have to make the right adjustments in areas such as marketing (TV, radio, even billboards), staff (how many reporters, how old and how skilled), sections (percentage of news, sports, business, entertainment articles), and price. You must accomplish this, of course, while staying within

budget. As you make these key decisions, sales figures will respond, either positively or negatively.

Ми у власній практиці широко використовуємо метод взаємонавчання. Даний метод може бути реалізований у вигляді ситуативних діалогів, бесід, консультацій, обміну й обговорення ідей, проведення досліджень, апробації рекомендацій тощо. При цьому всі учасники допомагають один одному, здійснюючи взаємообмін духовними (інтелектуальними) й матеріальними цінностями. Межі проникнення в діяльність один одного визначаються за взаємною згодою.

Досить ефективним є метод навчання в команді. У даному варіанті реалізації навчання на основі співробітництва особлива увага приділяється груповим цілям і успіху всієї групи, що може бути досягнуто тільки в результаті самостійної роботи кожного члена групи (команди) в постійній взаємодії з членами своєї групи під час роботи над іншомовним матеріалом, що підлягає вивченню. Таким чином, завдання кожного члена команди полягає в тому, щоб він опанував необхідні знання, сформував необхідні навички, і при цьому вся команда повинна знати, чого досяг кожний. Індивідуальна відповідальність кожного студента означає, що успіх або невдача всієї групи залежить від успіхів або невдач кожного її члена. Це стимулює всіх членів команди стежити за успіхами один одного й усієї команди, приходити на допомогу в засвоєнні й розумінні матеріалу так, щоб кожний почував себе експертом з даної проблеми.

Одним із варіантів організації навчання на основі кооперації є розроблений професором Е. Аронсоном метод Jigsaw [3, 139], що в перекладі з англійської означає «ажурна пилка, машинна ножівка». Ті, кого навчають, організуються в групи по 4–6 чоловік для роботи над навчальним матеріалом, що поділений на фрагменти (логічні блоки). Така робота організується на етапі вирішення іншомовних навчально-пізнавальних завдань більше високого рівня – креативних. Кожен член групи знаходить матеріал зі своєї підтеми. Потім ті, хто вивчає одне й те саме питання, але працюють у різних групах, зустрічаються й обмінюються інформацією. У підсумку всі повертаються у свої групи й навчають новому членів своєї групи, які, у свою чергу, розповідають про свою частину завдання. Спілкування ведеться іноземною мовою. Студенти зацікавлені в тому, щоб їх однокласники виконали своє завдання, тому що це може відбитися на загальній підсумковій оцінці. На заключному етапі, що проводиться фронтально, викладач просить будь-якого студента в команді відповісти на запитання даної теми.

У 1986 році Р. Славіним був розроблений варіант даного методу за назвою Jigsaw-2, що передбачає роботу в групах по 4–5 чоловік. При цьому вся група працює над тим самим матеріалом, наприклад, знайомить із базовим текстом з однієї з тем. Кожен член групи отримує свою підтему, що розробляється ним особливо ретельно, і стає експертом з даного питання. Потім експерти з різних груп зустрічаються й обмінюються інформацією. Наприкінці циклу кожен студент проходить індивідуальний контроль, і всі результати підсумовуються.

Резюмуючи викладене, слід зауважити, що застосування партисипативних методів управління іншомовною діяльністю студентів-економістів у процесі фахової підготовки у виші сприяє розвитку рівня їхньої як комунікативної компетентності, так і професійної. Використання описаних методів має переваги не лише для студентів. Викладач засвоює нову роль – організатора навчально-пізнавальної, комунікативної, творчої діяльності тих, хто навчається. У нього з'являється значно більше можливостей диференціювати процес навчання, використовувати потенціал міжособистісної комунікації тих, хто вчиться в процесі спільної іншомовної діяльності.

Отже, оперуючи у своєму дослідженні категорією «партисипація», наведемо її сутнісні характеристики:

- створення належних умов для покращення співпраці між викладачем і студентом;
- діалогічна взаємодія викладача й студентів, заснована на паритетних засадах;
- спільне прийняття рішень викладачем і студентом;
- всебічний розвиток і використання індивідуального й групового потенціалу;
- добровільність і зацікавленість усіх учасників освітнього процесу;
- спільне виявлення проблем і пошук відповідних дій для їх вирішення.

Перспективу подальшої наукової розвідки вбачаємо в розробці технології партисипативного управління іншомовною діяльністю майбутніх фахівців економічної галузі в процесі фахової підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Никитина Е. Ю. Теоретико-методологические подходы к проблеме подготовки будущего учителя в области управления дифференциацией образования / Е. Ю. Никитина – Челябинск : ЧГПУ, 2000. –101 с.
2. Общая методика обучения иностранным языкам : хрестоматия / [сост. А. А. Леонтьев]. – М. : Рус. яз., 1991. – 360 с.

3. Общеввропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка. – М. : Изд-во МГЛУ, 2003. – 256 с.
4. Орлова Т. В. Партиципативные методы в системе мотивационно-целевой деятельности руководителя школы : дис. ... канд. пед. Наук / Т. В. Орлова. – М., 1999. – 196 с.
5. Полат Е. С. Обучение в сотрудничестве / Е. С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 1. – С. 4–11.
6. Смирнова М. В. Развитие у студентов вузов культуры делового общения : дис. ... к. пед. наук / М. В. Смирнова. – Челябинск, 2004. – 193 с.
7. Столяренко Л. Д. Психология делового общения и управления / Л. Д. Столяренко. – Ростов н/Д. : Феникс, 2001. – 512 с.

РЕЗЮМЕ

Тернавская Л. М. Применение партиципативных методов в процессе обучения иностранному языку будущих экономистов.

В статье автор доказывает, что изучение иностранных языков в контексте профессиональной подготовки будущих экономистов на основе партиципативности способствует формированию у них не только речевой деятельности, но и профессиональной. Партиципативные методы управления иноязычной деятельностью рассматриваются как способы, используемые преподавателем для включения будущих специалистов в общую деятельность, построенную на паритетных началах. К ним автор относит: деловые и ролевые игры, обучение в команде, взаимообучения и т. д.

Ключевые слова: метод управления, партиципация, коммуникативная и профессиональная компетентность.

SUMMARY

Ternavskaya L. The usage of participatory methods in future economists' foreign language teaching.

In this article the author stresses the last decade of XXI century is characterized by the refusal of the administrative-command methods of managing people, because they are often ineffective. Today the personally-central approach in learning processes management is urgent. In this article the author argues that learning of foreign languages in the context of professional future economists' training on the ground of participation, facilitates their communicative and professional competence.

Participational methods of foreign languages learning management are considered as methods used by a teacher to involve future professionals in the atmosphere of cooperative activity. Among them the author distinguishes: business and role-playing games, learning in a team, co-learning etc.

Personal experience of teaching foreign language for professional purposes at Faculty of Economics for more than ten years at Berdyansk University of Management and Business permits to state that participational methods of teaching are effective.

In her own practice the author widely used such participatory management methods of foreign language teaching as debates. Another most effective participatory management methods of foreign languages teaching is usage of role-playing and business games, reflecting a process of gradual transition from traditional teaching to a new type of training. The author also underlines that in her own practice, in the context of future economists' professional training, she uses the method of co-learning. This method can be implemented as situational dialogues, discussions, consultations, an exchange and discussion of ideas, research, testing recommendations, etc.

The author also underlines that learning in a team is rather effective participatory management methods of foreign languages teaching.

Jigsaw method developed by the professor E. Aronsson is also characterized by the author as one of the most effective participatory methods in future economists' foreign language teaching.

Summarizing the written above, it should be noted that the usage of participatory management methods of foreign languages teaching, facilitates students' professional training and communicative competence. Usage of the described methods has advantages not only for the students. A teacher develops his new role – an organizer of students' educational, cognitive, communicative and creative activity. He has a much greater capacity to differentiate teaching, he can also use the advantages of interpersonal communication.

Key words: *management method, participation, communicative and professional competence, role-playing games, co-learning, interpersonal communication.*